

בס"ד, א' ניסן התשפ"ה

סנהדרין דף ק"ג – תשובת מנשה, חטאי המלכים, פסלו של מיכה, והכנסת אורחים

שאלות:

1. מה הדרך הנכונה להחזיר בתשובה את החוטא - בדרכי נועם או במקל?

מנשה, תשובתו ומעשיו הרעים

הגמרא ממשיכה לדון במלך מנשה. רבי יוחנן אומר: שכל האומר שמנשה אין לו חלק לעולם הבא, מרפה ידיהם של בעלי תשובה. כי שונה משניות שנה לפני רבי יוחנן שמנשה עשה תשובה שלושם ושלוש שנים. הפסוק אומר שמנשה מלך חמישים וחמש שנה ועשה הרע כאחאב. מכיוון שאחאב מלך עשרים ושתיים שנה, ומנשה הרשיע כשנות מלכותו, נשאר שלושם ושלוש שנים שבהן עשה תשובה.

הגמרא מביאה מספר מאמרים של רבי יוחנן משום רבי שמעון בר יוחאי:

הוא דורש את הפסוק "וישמע אליו ויחתר לו" (בדברי הימים כתוב "ויעתר לו", ובזוהר כתוב בגרסה אל תקרי "ויעתר לו" אלא "ויחתר לו"). שהקב"ה עשה כמין מחתרת ברקיע לקבל את תשובת מנשה, מפני מידת הדין שערכה את קבלת תשובתו.

רבי יוחנן משום רבי שמעון בר יוחאי מסביר את הפסוקים "בראשית ממלכות יהויקים" ו"בראשית ממלכת צדקיה": הקב"ה ביקש להחזיר העולם לתווה ובוהו (בראשית) בגלל יהויקים, אך כשהסתכל בדורו שהיו צדיקים, נתקררה דעתו. וכן בגלל דורו של צדקיהו שהיו רשעים (כשהצדיקים כבר גלו), אך כשהסתכל בצדקיהו, נתקררה דעתו. על צדקיהו נאמר "ויעש הרע" כי היה בידו למחות ולא מיחה.

עוד הוא דורש "איש חכם נשפט את איש אָוִיל וְרָגַז וְשָׁחַק וְאִין נָחַת": הקב"ה כעס על אחז ונתנו ביד מלכי דמשק, והוא זיבח לאלוהיהם. ושחק עם אמציה - כשנתן מלכי אדום בידו, ואמציה הביא את אלוהיהם והשתחוה להם. לא משנה איך הקב"ה התנהג עמם, הם לא הבינו שזוהי יד ד' ולא חזרו בתשובה. רב פפא: מביא משל לאדם חכם שמוכיח את הטיפש ולא משנה איך יפנה אליו - בין בכעס ובין בצחוק - הטיפש לא יקשיב לו.

דרשה נוספת על הפסוק "וַיָּבֹאוּ כָּל שָׂרֵי מֶלֶךְ בְּבֵל וַיֵּשְׁבוּ בְּשַׁעַר הַתְּוֹרָה" - מקום שבו חותכים הלכות, מקום ישיבת הסנהדרין בהר הבית. רב פפא אומר: במקום שאדוניו תולה כלי מלחמתו, שם הרועה הנבל תולה כדו. במקום שהיו סנהדרין חותכים הלכות, שם ישבו שרי בבל מושב ליצים לדון דיניהם.

2. האם אדם יכול לגרום הפסד לקדוש ברוך הוא?

חטאי המלכים ועונשם

רב חסדא בשם רבי ירמיה בר אבא דורש "על שדה איש עצל עברתי..."

"על שדה איש עצל עברתי" - זה אחז שחתם התורה (שלא ללמדה) וביטל העבודה. נקרא עצל כי מנע עצמו מדבר שהיה חייב לעשותו (רמ"ה).

"ועל כרם אדם חסר לב" – זה מנשה שקידר את האזכרות ד' מהתורה. דרך שטות להכעיס ד' בדבר שמפסיד לעצמו ולא מפסיד לקב"ה (רמ"ה).

"והנה עלה כולו קמשונים" – זה אמון שהעלה שממית על המזבח, ביטל העבודה עד שארגו עכבישים קוריהם על המזבח.

"כסו פניו חרולים" – זה יהויקים שכיסה פניו מאור ד' באומרו "כלום צריכים אלא לאורו? יטול אורו". (חרולים וקמשונים סוגי קוצים, חרולים גדולים יותר - כבר צמחו קוצים גדולים כי לא משתמשים במקדש).

"וגדר אבניו נהרסה" – זה צדקיהו שבימיו נחרב בית המקדש.

3. למי נאמרה הברכה "כי מלאכיו יצווה לך לשמרך בכל דרכיך"?

ארבע כיתות שאינן מקבלות פני שכינה ודרשות נוספות

רב חסדא אמר בשם **רבי ירמיה בר אבא**: ארבע כיתות אינן מקבלות פני שכינה: כת לצים, כת שקרנים, כת חניפים, וכת מספרי לשון הרע. אף שיש להם חלק לעולם הבא, אינם מקבלים פני שכינה באספקלריא המאירה (רמ"ה). והגמרא מביאה פסוקים המוכיחים את זה.

רב חסדא בשם **רבי ירמיה בר אבא** דורש "לא תאונה אליך רעה ונגע לא יקרב באהלך":

- "לא תאונה אליך רעה" - שלא ישלוט בך יצר הרע.
- "ונגע לא יקרב באהלך" - שלא תמצא אשתך ספק נדה כשתבוא מהדרך. בשעה שאדם בא מהדרך, היצר קשה לו כשאשתו ספק נדה, שעל הספק הוא מיצר ויצרו תוקפו.

פירוש אחר:

- "לא תאונה אליך רעה" - שלא יבעתוך חלומות והרהורים רעים.
- "ונגע לא יקרב באהלך" - שלא יהיה לך בן או תלמיד שמקדיח תבשילו ברבים (כגון ישו הנוצרי).

הגמרא אומרת: עד כאן במזמור צא, ברכו אביו (דוד את שלמה), מכאן ואילך ברכתו אמו: "כִּי מְלָאכְיוֹ יִצְוֶה לְךָ לְשִׁמְרְךָ בְּכָל דְרָכֶיךָ...". מכאן ואילך ברכתו שמים: "כִּי בִי חֶשֶׁק וְאַפְלָטָהוּ...". כי לשון זו שייכת רק לקב"ה.

האב מברך בדברים כאלו - של ספק נדה, יצר הרע, הרהורים רעים, ובנים שלא יקדיחו תבשילם. אבל אישה מתפללת על בנה שינצל מאבן נגף ומרוחות ושדים.

ריש לקיש דורש "וְיִמְנַע מְרַשְׁעִים אוֹרְםִי וְזָרְעִי רְמֵה תִשְׁבֵּר": מדוע העי"ן של "רשעים" תלויה? (האות ע' בולטת מעל השורה, כאילו כתוב 'רשים'). כיוון שנעשה אדם רש מלמטה, נעשה רש מלמעלה. כשאין רוח הבריות נוחה ממנו, גם למעלה יש לו שונאים.

הגמרא שואלת: ולא יכתבו העי"ן בכלל? **רבי יוחנן ורבי אלעזר** - אחד אומר: מפני כבודו של דוד (שהיו לו בכל זאת שונאים רבים שלא באשמתו, ולכן השאירו שידעו שמדובר רק על רשעים). והאחר אומר: משום כבודו של נחמיה (שגם לו היו שונאים רבים מנכרים שביקשו להרגו על שהיה בונה את בית המקדש).

4. כמה פירושים חיבר ירבעם לספר ויקרא?

מעשיהם הרעים של מלכי ישראל וחלקם בעולם הבא

הגמרא מספרת שמנשה שונה חמישים וחמש פנים בתורת כהנים כנגד שני מלכותו (כל שנה חידש דרשות חדשות בספר ויקרא). אחאב שמונים וחמש פנים, וירבעם מאה ושלושה פנים כנגד שנות מלכותם.

רבי מאיר אומר: אבשלום אין לו חלק לעולם הבא, שנאמר "ויכו את אבשלום וימיתוהו" - "ויכוהו" בעולם הזה, "וימיתוהו" לעולם הבא.

רבי שמעון בן אלעזר משום **רבי מאיר**: אחז, אחזיה וכל מלכי ישראל שכתוב בהם "ויעש הרע" לא חיים ולא נידונים - אלא הם כרוחות שמנשבות בעולם ללא הנאה או צער (רמ"ה).

הגמרא דנה בפסוק "וגם דם נקי שפך מנשה הרבה מאד": בבבל פירשו שהרג את ישעיהו. בארץ ישראל אמרו שעשה צלם שמשאו אלף בני אדם, ובכל יום הרג כולם מכובד המשא.

הגמרא שואלת: כמי הולכת אמירת **רבה בר בר חנה** ש"שקולה נשמת צדיק אחד כנגד כל העולם"? כמי שאמר שמנשה הרג את ישעיהו.

הגמרא דנה בסתירה: פעם נאמר "פסל" ופעם "פסילים". **רבי יוחנן** אומר: שתחילה עשה פרצוף אחד ולבסוף ארבעה פרצופים כדי שהשכינה תראה ותכעס.

אחז העמיד עבודה זרה בעלייה, מנשה בהיכל, ואמון בקודש הקדשים.

רבי שמואל בר נחמני אמר **שרבי יונתן** דורש "כי קצר המצע מהשתרע" - המצע (בית המקדש) קצר מלהשתרר עליו שני רעים כאחד - השכינה וצלם. "והמסכה צרה כהתכנס" - **רבי יונתן** בכה איך יתכן שמי שכתוב עליו "כונס כנד מי הים" (הקב"ה) המסכה נעשית לו צרה, כאישה הנעשית צרה לחברתה.

מעשים רעים נוספים: אחז ביטל העבודה, חתם התורה, והתיר הערווה. מנשה קידר האזכרות, הרס המזבח, ובא על אחותו. אמון שרף התורה, העלה שממית על המזבח, ובא על אמו.

על אמון נאמר "כי הוא אמון הרבה אשמה". **רבי יוחנן ורבי אלעזר** - אחד אומר ששרף התורה, ואחד שבא על אמו. אמרה לו אמו: "כלום יש לך הנאה ממקום שיצאת ממנו?" אמר: "כלום אני עושה אלא להכעיס בוראי".

יהויקים אמר: "קודמי לא ידעו להכעיס. כלום צריכים אלא לאורו? יש לנו זהב פרוויים. יטול אורו". אמרו לו: "הלא כסף וזהב שלו הם". אמר: "כבר נתנם לנו - השמים שמים לד' והארץ נתן לבני אדם".

5. האם למיכה יש חלק לעולם הבא?

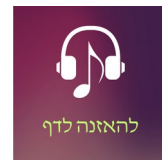
פסלו של מיכה והכנסת אורחים

רבא שאל **רבה בר מרי**: מדוע לא מנו יהויקים בין אלה שאין להם חלק לעולם הבא? משום "ויתר דברי יהויקים ותועבותיו... והנמצא עליו"? ברור שהוא רשע גמור.

מהו "והנמצא עליו"? **רבי יוחנן ורבי אלעזר** - אחד אומר: שחקק שם עבודה זרה על אמתו. ואחד אומר: שחקק שם שמים על אמתו דרך בזיון.

רבה ענה: במלכים (הכוונה ליהויקים) לא שמעתי, בהדיוטות שמעתי. למה לא מנו מיכה בין ההדיוטות שאין להם חלק לעולם הבא? מפני שפתו מצויה לעוברי דרכים.

רבי יוחנן דורש "ועבר בים צרה" - זה פסלו של מיכה שעבר עם ישראל בים סוף.

רבי נתן אומר: מגרב לשילה שלושה מילין (מיכה גר בגרב) ועשן המערכה ועשן פסל מיכה התערבבו. מלאכי השרת ביקשו לדחוף מיכה, אמר הקב"ה: הניחו לו, שפתו מצויה לעוברי דרכים.

ועל זה נענשו אנשי פלגש בגבעה. אמר הקב"ה: בכבודי לא מחיתם בפסל מיכה, על כבוד בשר ודם מחיתם?

רבי יוחנן משום **רבי יוסי בן קיסמא**: גדולה לגימה (הכנסת אורחים) שהרחיקה שתי משפחות מישראל (עמון ומואב).

רבי יוחנן אומר: הכנסת אורחים מרחקת הקרובים (עמון ומואב) ומקרבת הרחוקים (יתרו), מעלימה עיניים מהרשעים (מיכה), משרה שכילה על נביאי הבעל, ושגגתה עולה זדון. והגמרא בדף הבא מפרטת את המקור מאיפה למד **רבי יוחנן** את כל הדברים האלה.